

Kur'ân Işığında
Belagat Dersleri

M E A N İ İ L M İ

FATMA SERAP
KARAMOLLAOĞLU

FATMA SERAP KARAMOLLAOĞLU

1955 doğumlu Fatma Serap Karamollaoğlu, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nden mezun olduktan sonra çeşitli eğitim ve seminerlere katılarak İslâmî temel eğitimini tamamlamıştır. Eş zamanlı olarak hat eğitimi alarak sülüs ve nesih yazı icazeti almıştır. Bu esnada farklı eğitim metotlarıyla Arapça dersleri almış ve ders vermiştir. Yaptığı Kur'an çalışmaları esnasında Kur'an'da geçen kelimelerin pek çoğunun Türkçede kullanıldığını fark etmiş ve bu avantajı kullanarak yepyeni ve kısa sürede Kur'an'ı anlamayı sağlayan bir Arapça Eğitim Metodu geliştirmiştir. Hedefini "Günlük Kur'an Okuma Alışkanlığı Edindirmek ve Kur'an'ı Anlamaya Çalışmak" olarak tanımladığı "Kur'an Seferberliği" projesinin kurucusudur. "Kur'an Seferberliği" web sitesinde her gün okunacak bir Kur'an sayfası Arapçası, meali, kırık meali, tefsiri, varsa hadis, nahiv-belagat-kelime bilgisi notları, günün mesajı ve duasıyla birlikte paylaşılmaktadır. 25 yıl boyunca kendi yetiştirdiği öğretmenlerle birlikte 10.000'den fazla öğrenciye ders vermiştir. Yazarımızın, tamamı Kur'an'ı anlamak, Kur'an Tefsiri ve Kur'an Belagatıyla ilgili telif ve tercüme olarak yayınlanmış çok sayıda kitabı bulunmaktadır.

Eserleri:

- Beyani Tefsir Yolu
- Briçten Belagata: F. Serap Karamollaoğlu Hatıratı, Nevin Meriç
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 1: Gâfir Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 2: Fussilet Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 3: Şûra Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 4: Zuhruf Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 5: Duhan Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 6: Câsiye Süresi (Tercüme)
- Hâ-Mim Süreleri Belâğı Tefsiri 7: Ahkâf Süresi (Tercüme)
- Hastalıkla Arınma (Tercüme)
- Kur'ân'ın Beyanî Sırları
- Kur'ân'ın Edebî Dili Lafız-Mana Uyumu (Tercüme)
- Kur'ân'ın Harikulâde Kelimeleri
- Vakafât Düşündüren Ayetler (Tercüme)
- Kur'ân'ın Satır Araları, Fatıha ve Bakara Süreleri
- Kur'ân-ı Kerim'deki Bütün Dua Ayetleri
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 1, Kur'ân'ın Merkezindeki Türkçe Kelimeler
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 2, Kur'ân'ı Anlayarak Okuma Rehberi
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 3, Kur'ân'ı Anlayarak Okuma Rehberi, Uygulama Kitabı
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 4, Bakara Süresi Eşliğinde Kur'ân Dilbilgisi-I
- Başlangıçtan Belagata Kur'ân Merkezli Arapça Dersleri 5, Bakara Süresi Eşliğinde Kur'ân Dilbilgisi-II
- Kur'ân Işığında Belagat Dersleri: Meanî İlmi
- Kur'ân Işığında Belagat Dersleri: Bedî İlmi
- Kur'ân Işığında Belagat Dersleri: Beyan İlmi
- İbrahim Suresindeki Beyanî İştilar ve İlave Sorular (Tercüme)
- Kavramların İzinde: Dil, Belagat ve Anlam Kur'ani Tabirler (Tercüme)

İÇİNDEKİLER

MUKADDİME.....	9
----------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM BELAGATA GİRİŞ

1.1. Fesahat ve Belagat :.....	15
1.1.1. Fesahat:	15
1.1.1.1. Kelimedede Fesahat:	15
1.1.1.2. Kelamda Fesahat:.....	19
1.1.1.3. Müttekellimde Fesahat:.....	22
1.1.2. Belagat :	22
1.1.3. Üslûb:	24

İKİNCİ BÖLÜM İSNAD

2.1. BİRİNCİ KISIM: Haberi İsnad:.....	27
2.1.1. Haberi İsnad ve İnşâî İsnad Arasındaki Fark:.....	27
2.1.2. Haberi İsnad:.....	30
2.1.3. Haberi İsnadın Kısımları:.....	32
2.1.4. Haberi İsnadın Amaçları:.....	37
2.1.5. Haberi İsnadın Çeşitleri:	46
2.1.5.1. Tekid Lafızları:	50
2.1.5.2. Tekid Yolları:	67
2.1.5.3. Tekid Üslûbunda Açıklamalı Örnekler:	68
2.1.5.4. Tekid Harfi ؤ'nin Özellikleri:.....	71
2.1.6. Haberi İsnad'ın Muktezâ-yı Zahirin Hilafına Olması:.....	78
2.1.7. Hakikat-I Aklî Ve Mecaz-ı Aklî (Hakikî İsnad ve Mecazî İsnad):.....	91
2.1.7.1. Hakikat-ı Aklî Ve Mecaz-ı Aklî'nin Kısımları:	92
2.1.7.2. Mecazî İsnad:	97
2.1.7.3. Mecazın Karinesi:.....	110
2.1.7.4. Mecazî İsnadın Şekilleri:	112

2.1.7.5. Mecazî İsnadın Hakikati:.....	115
2.1.7.6. Mecazî İsnadın Belagat Açısından Önemi:	116
2.2. İkinci Kısım: İnşâ:	118
2.2.1. Talebî Ve Gayr-ı Talebî İnşâ:.....	118
2.2.2. Talebî İnşâ: Emir, Nehy, Temenni, İstifham, Nida:.....	120
2.2.2.1. Emir:.....	120
2.2.2.2. Nehy:.....	128
2.2.2.3. Temenni:	131
2.2.2.4. İstifham:.....	134
2.2.2.4.1. اُ:	135
2.2.2.4.2. هَلْ:.....	137
2.2.2.4.3. Diğer İstifham Harfleri:	139
2.2.2.4.4. İstifham Harflerinin İfade Ettiği Diğer Manalar:.....	141
2.2.2.5. Nida:.....	148
2.2.3. İnşâ Üslûbunun Geldiği Diğer Manalar:	152

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CÜMLENİN VE CÜMLENİN CÜZLERİNİN HÂLLERİ

3.1. CÜMLENİN ve CÜMLENİN CÜZLERİNİN HÂLLERİ:.....	155
3.1.1. Zikir:.....	155
3.1.1.1. Müsnedün İleyhin Zikri:.....	155
3.1.1.2. Müsnedin Zikri:.....	159
3.1.1.3. Fiilin Müteallıklarının Zikri:	162
3.1.2. Hazf:	163
3.1.2.1. Müsnedün İleyhin Hazfı:	164
3.1.2.2. Müsnedin Hazfı:.....	169
3.1.2.3. Müteallıkların Hazfı:.....	172
3.1.3. Takdim:.....	176
3.1.3.1. Müsnedün İleyhin Takdimi:.....	176
3.1.3.2. Müsnedin Takdimi:	184
3.1.3.3. Müteallıkların Takdimi:	187
3.1.4. Tarif:	192
3.1.4.1. Müsnedün İleyhin Marife Olması:.....	192
3.1.4.1.1. Müsnedün İleyhin Zamirle Marife Olması:	192
3.1.4.1.2. Müsnedün İleyhin Alem Olarak Marife Olması:	195
3.1.4.1.3. Müsnedün İleyhin İsm-i İşaret Olarak Marife Olması:	197
3.1.4.1.4. Müsnedün İleyhin İsm-i Mevsûl Olarak Marife Olması:.....	205

3.1.4.1.5. Müsnedün İleyhin ل ile Marife Olması:	209
3.1.4.1.6. Müsnedün İleyhin İzafetle Marife Olması:	213
3.1.4.2. Müsnedin Tarifi:	216
3.1.5. Tenkîr:	220
3.1.5.1. Müsnedün İleyhin Tenkîri:	221
3.1.5.2. Müsnedin Tenkîri:	226
3.1.6. Kelamın Muktezâ-yı Zahirin Hilafına Olması:	228
3.1.6.1. Zamir Yerine Açık İsim Gelmesi:	228
3.1.6.2. Açık İsim Yerine Zamir Gelmesi:	232
3.1.6.3. İltifat:	234
3.1.6.4. Kalb:	241
3.1.6.5. Tağlîb:	243
3.1.6.6. Hakîm Üslûbu:	245
3.1.6.7. Cümlelerin Şart Edatlarıyla Takyîd Edilmesi:	247
3.1.6.7.1. Bu Edatların Birbirinin Yerine Kullanılması:	251
3.1.6.7.2. Şart Harfi ن in Mazî Fiilin Başında Gelişi:	254
3.1.6.7.3. لو Harfinin Kullanımı:	257
3.1.6.8. Fiillerin Farklı Kullanımı:	258
3.1.6.8.1. Gelecek Zamanın Farklı İfade Şekilleri:	258
3.1.6.8.2. Mazinin Farklı İfade Şekilleri:	261
3.1.7. Kasr:	263
3.1.7.1. Tarifi:	263
3.1.7.2. Kasrın Rükûnları:	264
3.1.7.3. Kasrın Kısımları:	265
3.1.7.4. Hakikî ve İzafî Kasr:	269
3.1.7.5. Kasr Yolları:	284
3.1.7.5.1. Başlıca Kasr Yolları:	284
3.1.7.5.2. Diğer Kasr Yolları:	288
3.1.7.5.3. Kasr Yolları Arasındaki Farklar:	292
3.1.7.6. Kasr Şu Kelimeler Arasında Yapılır:	303
3.2. Cümlelerin Hâlleri:	308
3.2.1. Fasl ve Vasl:	308
3.2.1.1. Tarifi:	308
3.2.1.2. Vasl:	309
3.2.1.2.1. Vaslın Şartları:	309
3.2.1.2.2. Kelimelerin Atfî:	315
3.2.1.2.3. Cümlelerin Atfî:	321

3.2.1.2.4. Vaslın Güzellikleri:.....	329
3.2.1.2.5. Hâl و'ı:	333
3.2.1.3. Fasl:	337
3.2.1.4. Açıklamalı Örnekler:.....	348
3.2.2. İtnab, İcaz ve Müsavat:.....	358
3.2.2.1. İtnab:	358
3.2.2.2. İcaz:.....	368
3.2.2.2.1. İcaz-ı Kasr:.....	368
3.2.2.2.2. İcaz-ı Hafz:.....	370
3.2.2.2.2.1. Kelimenin Bir Cüzünün Hafzı:.....	371
3.2.2.2.2.2. Kelimenin Hafzı:.....	371
3.2.2.2.2.3. Cümlelerin Hafzı:	375
3.2.2.2.2.4. Birkaç Cümlelerin Hafzı:.....	376
3.2.2.2.3. İcazın Karinesi:.....	377
3.2.2.3. Müsavat [Eşitlik]:	379
TELHÎS	381
MÜRACAAT	403
AYET FİHRİSTİ	405

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Bismillahirrahmanirrahim

MUKADDİME

Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemin.

Ve's-salatu ve's-salamu alâ efsahil mürseline seyyidina Muhammedin ve âlihi ve sahbibi ecmaîn.

Allah Teâlâ ilmin kadrini yüceltmiş, enbiyanın mirası kılmıştır. Peygamberler miras olarak ne para ne pul, sadece ilim bırakırlar. Kim bu ilme talip olur ve elde ederse büyük bir şeye talip olmuştur. Allah Teâlâ, âlemlere rahmet olarak gönderilen ümmî nebî Hz. Muhammed (s.a) hakkında;

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

“O, ümmilere, içlerinden, kendilerine ayetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara kitabı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir. Hâlbuki onlar, bundan önce apaçık bir sapıklık içinde idiler.” (Cuma/2) buyurmuştur.

Bu kitap, Kur'ân'ı anlamaya yönelik okuduğumuz derslerde duyulan ihtiyaca binaen okurken ve öğretirken çektiğimiz sıkıntıları azaltmak gayesiyle hazırlandı. Kur'ân'ı anlamak isteyenler için çok önemli, olmazsa olmaz olduğuna inandığımız bu dersleri anladığımız ve dilimiz döndüğü kadar anlatmaya, açıklamaya çalıştık.

Kur'ân'ı anlamak için başladığımız Arapça derslerimizde lugat, nahiv ve sarf derslerinden sonra geldiğimiz noktada, Belagat Dersleri için teferruatlı, bol örnekli, açıklamalı olarak yazılmış yeterli bir ders kitabı olmadığı için çeşitli Arapça ve Türkçe

belagat kitaplarından faydalanarak bu kitabı yazma zorunluluğu hâsıl oldu. Haddizatında bir hoca eşliğinde okunması gereken ve anlaşılması zor olan bu dersler için dili kolay, tarifleri rahat anlaşılır, gerektiğinde tablolarla ve en önemlisi de Kur'ân'dan örneklerle desteklenmiş bir kitap hazırlamayı amaçladık.

Belagat İlmi üç bölümde incelenir. Bu kitapta sadece *Meani İlmi* ele alınmıştır. Beyan ve Bedi İlimleri de ayrıca iki kitap olarak okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

Her şeyden önce bu kitap, Türkler için Kur'ân'ın mesajının daha iyi anlaşılmasına yönelik hazırlandı. Bu yüzden Arapça Belagat Kitapları'nda bulunan bütün konuları ihtiva etmekle birlikte Kur'ân'da yer almayan sanatlar üzerinde fazla durulmamıştır.

Her konuyu elimizdeki kitaplardan inceledikten sonra Türklerin en iyi anlayabileceği şekilde özetlemeye çalıştık. Ama en çok faydalandığımız ve çalışmaya esas aldığımız kitap Dr. Besyûnî Abdu'l-Fettah Feyyûd'un *İlmu'l-Meani* isimli çalışmasıdır.

Anlaşılması daha zor olan konularda örnekleri daha fazla vermeye ve bunları elimizden geldiğince açıklamaya, konuyla ilgisini tespit etmeye gayret ettik. Ayrıca böyle konuları tablolarla da destekledik.

Her konunun sonunda kısa bir özet verdik. Bu özetleri kitabın sonunda Telhîs başlığı altında tekrar bir araya getirdik. Böylece konuların kısaca ve kolayca hatırlanmasını ve kitaptan en güzel ve pratik şekilde faydalanılmasını sağlamayı amaçladık.

Kur'ân'dan örnek bulunmayan bazı konularda ya da bulunsa bile anlamayı kolaylaştıracağını düşündüğümüz yerlerde, şiirden ya da nesirden örnekler verdik. Türk okuyucunun aşına olmadığı kelimeler olabileceğini düşünerek bunların Türkçelerini hemen altlarında verdik.

Anlaşılmaya yardımcı olacağını düşündüğümüz yerlerde tekrardan kaçınmadık. Konumuz Kur'ân olduğu için Türkçe örnekler vermeyi tercih etmedik.

Kaynaklarda konularla ilgili olarak hep aynı örnekler verildiğinden, dipnotlarda bu kaynakları ayrıca belirtmeye gerek görmedik. Kitabı dipnotlarla doldurup okunmasını zorlaştırmak istemediğimiz için bunu bilinçli olarak tercih ettik. Ayetlerin Türkçe manaları hemen altında verilmiştir. Mealler Diyanet İşleri (Yeni) Meali'nden alınmıştır. Ayrıca kitabın sonuna bir ayet fihristi ilave edilmiştir. Böylece bir ayette bulunabilecek sanatlara kolayca ulaşabilme imkânı sağlanmıştır.

Kitabın belli bir seviyede Arapça bilenler tarafından okunacağı göz önünde tutularak birçok terim Arapça okunuşuyla yazılmış, bunlar için Türkçe bir terim geliştirme veya Türkçe manasını yazma yoluna gidilmemiştir. Arapça eserler veya tefsirler okunurken bunun bir kolaylık sağlayacağı da göz önünde bulundurulmuştur.

Faydalandıığımız kaynakları da “Müracaat” adı altında kitabın sonunda listeledik.

Bana Belagat’ı okutan ve sevdiiren, bu sayede bana bu kitabı hazırlama şevki veren ve desteğini her an arkamda hissettiğim muhterem Hocam M. Balcı’ya, bölüm bölüm beraber okuyarak anlamaya çalıştığımız değerli arkadaşlarıma ve kendi vakitlerinden çalmama rağmen bana sabırla hüsn-i muamele gösteren eşime şükranlarımı sunarım.

Kitabın basımını üstlenen Albaraka Yayınlarına da teşekkürlerimi arz ederim.

Kitapta görülen tüm eksiklikler bana, tüm güzellikler ise Yüce Yaratan’a aittir.

Bu kitap; Kur’ân’ı başucu kitabı edinmeyi en önemli vazifesi addeden bir Kur’ân talebesinin, Kur’ân’ı daha iyi anlamak ve anlatmak için yaptığı mütevazı çalışmaların ürünüdür. Bütün dikkatimize ve tekrar tekrar okuyarak düzeltmelerimize rağmen tespit edilecek yanlışlar bize ait olmakla beraber doğrultulması bilenlerin üzerine dinî bir vecibedir. Bu doğrultuda yapılacak yapıcı eleştirilerinin tarafımıza iletilmesi bizi çok memnun edecektir.

Bu kitabın hayırlara vesile olmasını, ilim talebelerine ve ilim severlere faydalı olmasını, bu vesileyle günahlarımızı affetmesini, ayıplarımızı örtmesini, ölmüşlerimize rahmet etmesini, bize ve çocuklarımıza hidayet etmesini, dareyn saadeti vermesini Yüce Allah’tan niyaz ediyoruz.

İstanbul 2024